

ARCHEOLOGIE NOTA
LEOPOLDSBURG HEPPEN
ZAVELSTRAAT - OUDSTRIJDERSSTRAAT
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

Inhoud

2. Programma van maatregelen	37
2.1 Gemotiveerd advies	37
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	38
2.2.1 Administratieve gegevens	38
2.2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen.....	39
2.2.3 Onderzoeksstrategie en methode.....	40
2.2.4 Onderzoekstechnieken	40

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd.

Het onderzoeksgebied ligt aan de noordelijke rand van de dorpskern van Heppen, een deelgemeente van Leopoldsburg, ca. 300 m ten noorden van de kerk van Heppen. Het verkavelingsontwerp van de percelen voorziet in het verdelen van het onderzoeksgebied in 14 loten. Van noord naar zuid zal een nieuwe toegangsweg aangelegd worden. Voor het aanleggen van de nutsleidingen onder en parallel aan het wegtracé wordt een strook met een breedte van 7,5 m en een lengte van 120 m voorbehouden. De bestaande woning op lot 14 blijft behouden. Op de andere loten worden 7 vrijstaande en drie geschakelde woningen voorzien. De bouw van de woningen en het aanleggen van de wegenis bedreigt mogelijk in de ondergrond aanwezig archeologisch erfgoed.

Het onderzoeksgebied heeft een bodemkundig gunstige positie op matig droge plaggengronden.

Tot nu toe is er weinig gekend over het archeologisch verleden van de steek. Alleen ten zuiden van het projectgebied ter hoogte van de huidige kern van Heppen is de locatie van de nu verdwenen schans van Heppen gekend, die voor het eerst vermeld werd in 1607.

Volgens de beschikbare cartografische bronnen stonden op het projectgebied rond het einde van de 18de eeuw minstens twee, mogelijk drie gebouwen. Zij maakten deel uit van de noordelijke bewoningskern van Heppen die bestond uit een twintigtal huizen gegroepeerd rond twee driehoekige pleintjes. Het is niet de verwachting dat de bebouwing teruggaat tot de late middeleeuwen, vermits de inname van woongebied in Heppen volgens historische bronnen pas plaats vond vanaf 1500 n. Chr.

Er kan momenteel enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem worden uitgevoerd. De initiatiefnemers en eigenaren van de gronden beroepen zich op economische redenen om verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de verkavelingsvergunning. Vermits het gaat om privé-personen die eenmalig verkavelen zou de economische schade bij het niet verkrijgen van de verkavelingsvergunning te groot zijn. Daarom wordt voorgesteld om na het verlenen van de verkavelingsvergunning en voorafgaand aan de aanleg van de wegenis en de eventuele verkoop van de percelen bouwgrond een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

Het bureauonderzoek leverde tot nu toe onvoldoende informatie op om een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over de aanwezigheid, aard en bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in een zone met een oppervlakte van ca. 7434 m². Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt daarom noodzakelijk geacht om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn binnen het projectgebied. Dit moet toelaten informatie in te winnen over de verwachte menselijke aanwezigheid binnen het projectgebied in de nieuwe tijd en de perioden daaraan voorafgaand en de gaafheid, bewaringstoestand en het potentieel op kennisvermeerdering van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in te schatten.

2.2 Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving

2.2.1 Administratieve gegevens

Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Leopoldsburg
	Deelgemeente	Heppen
	Site	Zavelstraat 13 - Oudstrijdersstraat 45
Kadastrale gegevens		Leopoldsburg Afd. 2 Heppen, Sectie A, 450H, 448N, 453L
Oppervlakte onderzoeksgebied proefsleuven		7434 m ²
	punt 1 (NO)	x: 210304.11 y: 200563.19
	punt 2 (ZW)	x: 210267.44 y: 200445.23

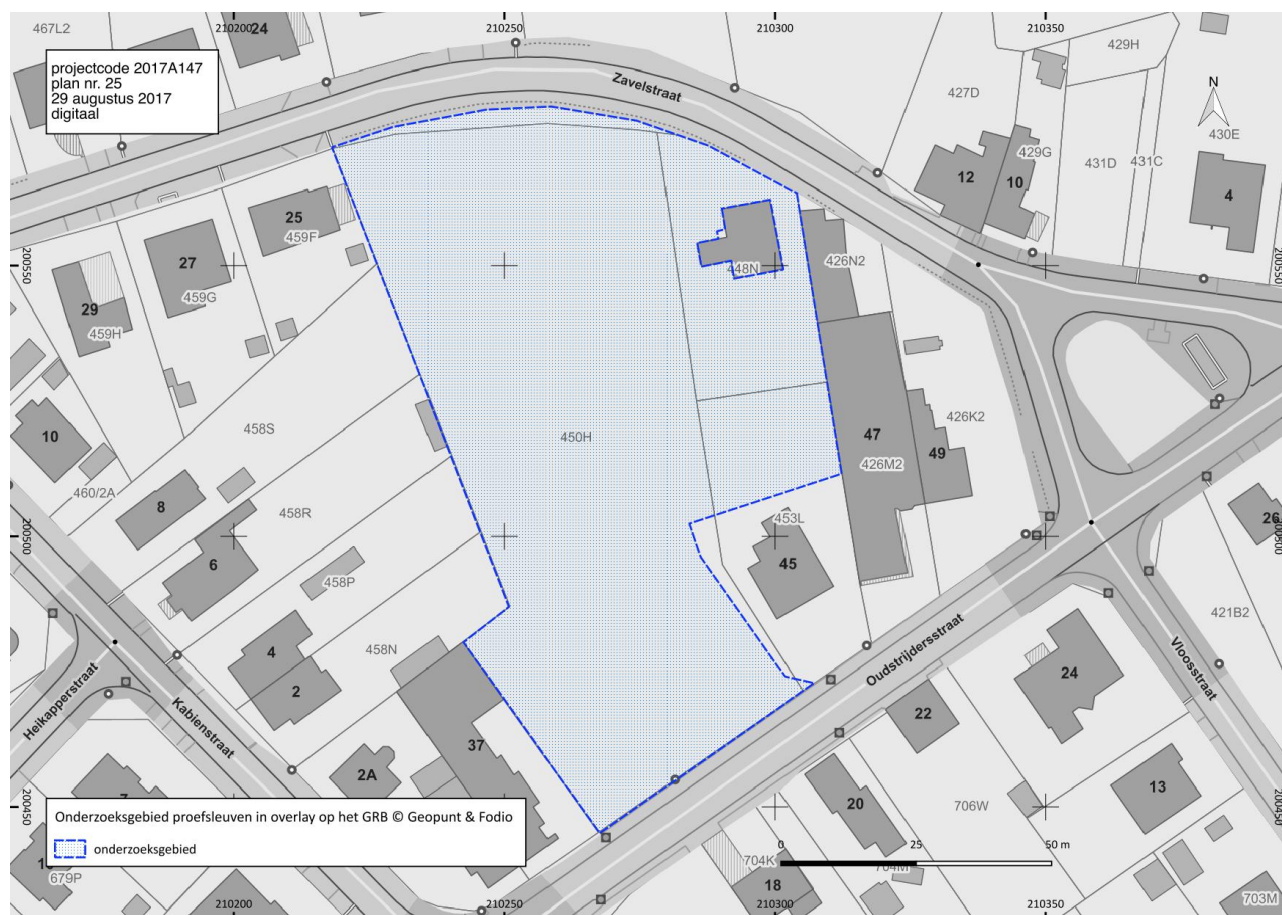

Fig. 26 Situering op het GRB van het door middel van proefsleuven te onderzoeken gebied. © Geopunt & Fodio

2.2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring *ex situ* geformuleerd. Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het bureauonderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)?
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?
-

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd (vorming van het akkerdek, erosie...)?
- In welke mate is de bewaring van de sporen en vondsten aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?

2.2.3 Onderzoeksstrategie en methode

Aangezien geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten zou opleveren met betrekking tot de chronologie van eventueel aanwezige sporen en voor de periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen enkel grondsporen worden verwacht wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Veldkartering is niet haalbaar vermits de site volledig begroeid is. Daarom worden deze onderzoeken in de context van dit projectgebied niet aanbevolen.

Landschappelijke boringen zouden een beeld kunnen verschaffen van de bodemopbouw of eventuele verstoringen, maar kunnen geen uitsluitsel geven over twee belangrijke onderzoeksvragen, met name de aanwezigheid en de bewaringskwaliteit van archeologisch relevante sporen. Mede omwille van de billijke verdeling van de kosten en baten van het onderzoek worden daarom geen landschappelijke boringen aanbevolen.²

Met behulp van proefsleuven kunnen sites worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- of afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed en geven de relevante archeologische niveaus aan. Verder maken zij het mogelijk om maatregelen voor te stellen om behoud *in situ* te bewerkstelligen, of om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek, wanneer behoud *in situ* niet mogelijk blijkt. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.³

Om deze reden en omwille van het evenwicht tussen de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van ca. 7434 m². (Fig. 26)

2.2.4 Onderzoekstechnieken

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.⁴

Voor de bomen op het projectgebied werd een kapvergunning verleend die toelaat de bomen te rooien, maar zonder de stronken te verwijderen. De initiatiefnemer kan er voor kiezen de stronken te laten puntfrezen.

Er wordt gewerkt met 2 meter brede parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue sleuven biedt het voordeel dat er bijna geen blanco zones zijn, het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁵ De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Een dekkingsgraad van 12,5 % vormt het uitgangspunt, opgedeeld in 10% sleuven en 2,5% kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven.⁶ Simulaties

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² Tol et al. 2012.

³ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

⁴ Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Versie 2.0.

⁵ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

⁶ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 2.0

van sleuven op verschillende soorten vindplaatsen hebben aangetoond dat met een dekkingsgraad van 10% ongeveer 95% van de vindplaatsen met een minimum omvang van 5m diameter worden opgespoord.⁷ De sleuven zijn quasi noord-zuid gericht, parallel aan de as van de wegenis.

Het onderzoeksgebied heeft een zeer complexe eigendomsstructuur doordat het behoort tot een tot nu toe onverdeelde erfenis. Nadat de verkavelingsvergunning wordt verleend zal elke erfgenaam een perceel erven en er daarna naar eigen goeddunken over kunnen beschikken.

Enkel de wegenis en de percelen ten oosten daarvan zullen worden ontwikkeld op korte termijn. Wanneer op de 8 percelen ten westen van de wegenis de bomen zullen worden gerooid en wanneer de percelen zullen bebouwd worden is niet duidelijk.

Daarom wordt voorgesteld het proefsleuvenonderzoek uit te voeren in twee fasen. In fase 1 worden de drie oostelijke sleuven gegraven na het kappen van de bomen en voorafgaand aan de aanleg van de wegenis en de bouwwerken op de vier oostelijke percelen. Fase twee gaat van start zodra één van de percelen ten westen van de wegenis bouwrijp wordt gemaakt. Op dat moment worden ten westen van de wegenis de twee resterende proefsleuven gegraven.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De actoren moeten beschikken over de competenties omschreven in de Code van Goede Praktijk.⁸ De veldwerkleider heeft daarnaast minimaal 5 prospecties met ingreep in de bodem uitgevoerd door middel van proefsleuven in plagenbodems.

⁷ Borsboom A. & Verhagen J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

⁸ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 2.0

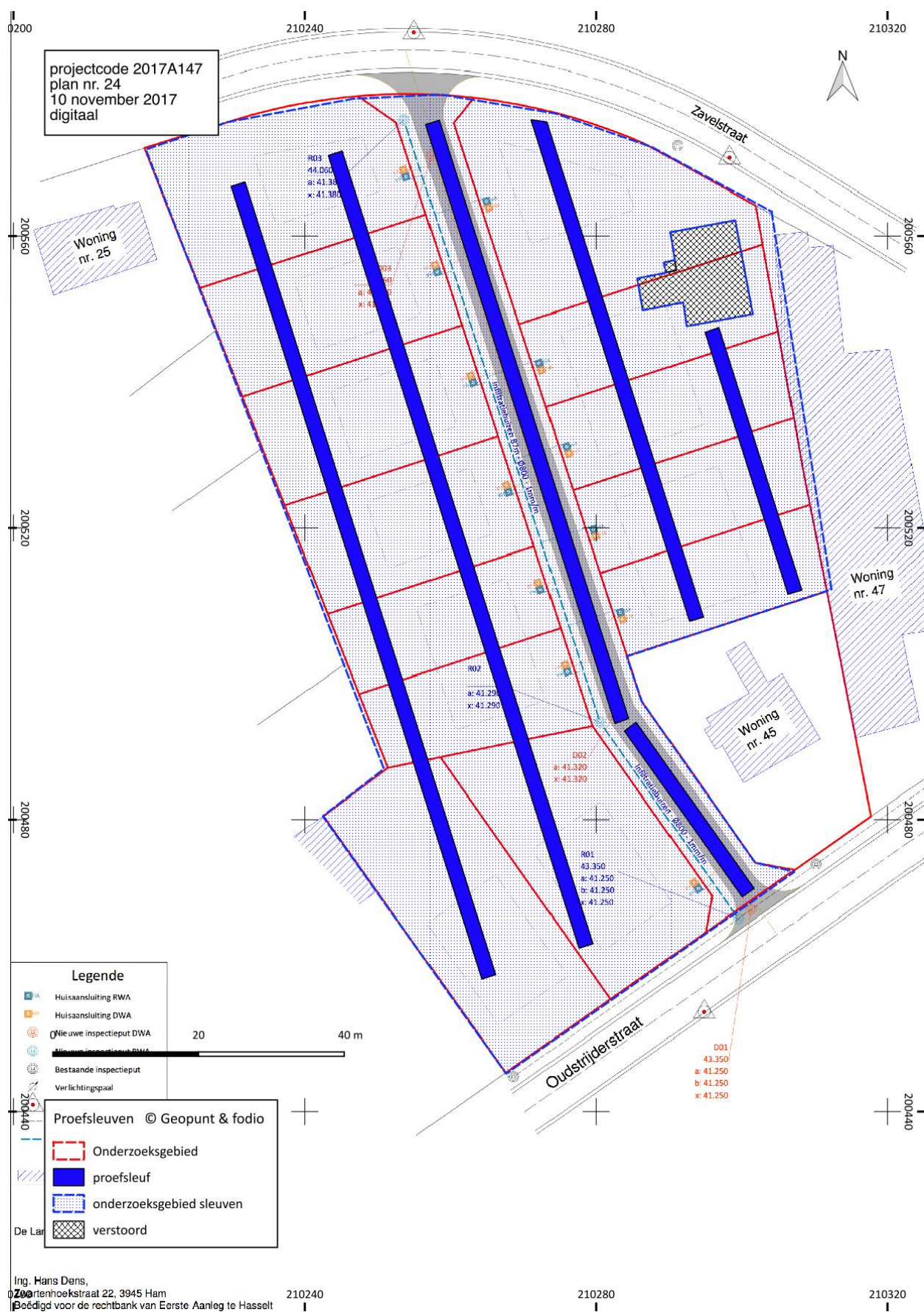

Fig. 27 Situering van de proefsleuven op het verkavelingsplan.

Fig. 28 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB © Geopunt & Fodio